

Трудове право

УДК 341.231.14:331.556(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16990736>

**Міжнародно-правове та національне регулювання праці громадян
України за кордоном**

Омельянчик Сергій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та
адміністративного права, Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-0982-4853>

Старчук Оксана Володимирівна,

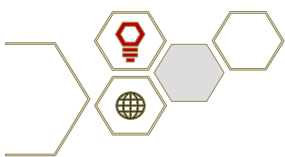
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін, Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2816-9951>

Писаренко Сергій Юрійович,

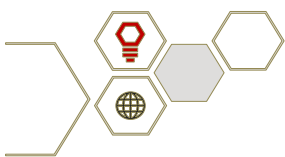
аспірант, кафедра конституційного та адміністративного права,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0009-0004-3979-6496>

Прийнято: 10.08.2025 | Опубліковано: 29.08.2025

Анотація. Активізація міжнародної мобільності робочої сили зумовлює необхідність глибокого дослідження правового забезпечення праці громадян України за кордоном. У сучасних умовах трудова міграція впливає не лише на внутрішній ринок зайнятості, а й формує обсяги валютних надходжень, трансферів та соціальних зв'язків із країнами-реципієнтами. Це визначає

потребу у дослідженні відповідних правових інструментів, їхньої ефективності та перспектив розвитку. Мета дослідження полягає у комплексному аналізі міжнародно-правового та національного регулювання праці громадян України за кордоном з урахуванням сучасних викликів глобалізації, трудової міграції та інтеграційних процесів у європейському правовому просторі. Дослідження спрямоване на виявлення прогалин у нормативно-правовому забезпеченні, визначення актуальних проблем у захисті трудових прав українських працівників за кордоном та вироблення пропозицій щодо удосконалення цих прав. Для розв'язання завдань дослідження використано системну, порівняльно-правову, формально-юридичну та аналітичну практики. Результати дослідження показали, що Україна є активним учасником міжнародних трудових відносин, однак наявні нормативно-правові механізми ще не забезпечують належного рівня захисту прав трудових мігрантів. Виявлено низку системних проблем: недостатня гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами; обмеженість механізмів контролю за дотриманням умов праці за кордоном; низька поінформованість мігрантів про їхні права; труднощі у забезпеченні соціального та пенсійного страхування. Окремо підкреслено значення двосторонніх угод між Україною та державами-реципієнтами праці, що у деяких випадках залишаються рамковими та не мають дієвих механізмів реалізації. Для підвищення ефективності регулювання праці громадян України за кордоном необхідне удосконалення національної нормативної бази з урахуванням міжнародних стандартів МОП, ЄС та ООН, розширення мережі міждержавних угод з чіткими зобов'язаннями сторін, створення ефективних інформаційних та консультаційних послуг для трудових мігрантів. Подальші дослідження доцільно зосередити на оцінюванні впливу цифрових інструментів (електронні реєстри, онлайн-консультації) на забезпечення правової підтримки мігрантів, зокрема на вивченні практики інших країн з

розвиненою міграційною політикою для адаптації успішних моделей в Україні.

Ключові слова: міжнародно-правове регулювання, національне законодавство, трудова міграція, громадяни України за кордоном, захист трудових прав, міжнародні угоди, МОП, соціальне страхування.

International legal and national regulation of Ukrainian citizens working abroad

Sergiy Omel'yanchyk,

Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional and Administrative Law, Zaporizhia National University, Zaporizhia, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0982-4853>

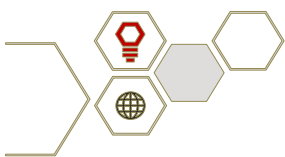
Oksana Starchuk,

Candidate in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2816-9951>

Serhii Pysarenko,

PhD Student, Department of Constitutional and Administrative Law, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-3979-6496>

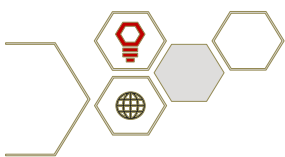
Abstract. The intensification of international labor mobility necessitates a deep study of the legal support for the work of Ukrainian citizens abroad. Labor migration affects not only the domestic labor market but also shapes the volume of foreign exchange earnings, transfers, and social ties with recipient countries. It highlights the need to study relevant legal instruments, their effectiveness, and development prospects. The purpose of the study is to conduct a comprehensive

analysis of international legal and national regulations of the work of Ukrainian citizens abroad, taking into account the current challenges of globalization, labor migration, and integration processes in the European legal space. The study is aimed at identifying gaps in regulatory and legal support, identifying current problems in protecting the labor rights of Ukrainian workers abroad, and developing proposals for their improvement. To solve the research tasks, systemic, comparative, formal legal, and analytical approaches were used. The results of the study showed that Ukraine is an active participant in international labor relations. Still, the existing regulatory and legal mechanisms do not yet provide an adequate level of protection of the rights of labor migrants. Several systemic problems were identified: insufficient harmonization of national legislation with international standards; limited mechanisms for monitoring compliance with working conditions abroad; low awareness of migrants about their rights; difficulties in providing social and pension insurance. The importance of bilateral agreements between Ukraine and labor recipient states was particularly emphasized, which, in some cases, remain a framework and do not have effective implementation mechanisms. To increase the efficiency of labor regulation of Ukrainian citizens abroad, it is necessary to improve the national regulatory framework, taking into account international standards of the ILO, EU and UN, expand the network of intergovernmental agreements with clear obligations of the parties, and create practical information and consulting services for labor migrants. Further research should focus on assessing the impact of digital tools (electronic registries, online consultations) on providing legal support to migrants, as well as on studying the practices of other countries with developed migration policies to adapt successful models in Ukraine.

Keywords: international legal regulation, national legislation, labor migration, Ukrainian citizens abroad, protection of labor rights, international agreements, ILO, social insurance.

Постановка проблеми. Сучасний світ вирізняється активним розвитком міжнародної трудової міграції, що є одним із важливих аспектів

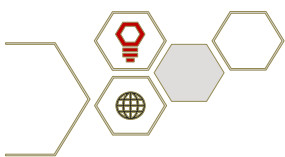

глобалізації та соціально-економічного розвитку. Україна не є винятком у цьому процесі: значна кількість її громадян виїжджає за кордон у пошуках кращих умов праці та життя. З огляду на такі тенденції питання правового регулювання праці українських мігрантів набуває особливої актуальності. Надійна правова база на міжнародному та національному рівнях є необхідною умовою для захисту трудових, соціальних і економічних прав громадян України, які працюють за кордоном. Це сприяє не лише забезпеченню законності їхньої трудової діяльності, а й підвищенню ефективності трудової міграції як чинника розвитку держави.

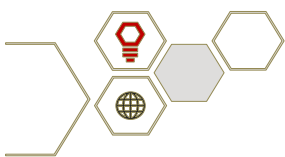
Дослідження спрямоване на виявлення проблемних питань нормативно-правового забезпечення праці громадян України за межами країни. Зокрема, існує недостатня гармонізація міжнародних норм з національним законодавством, відсутність єдиних механізмів контролю за дотриманням трудових прав мігрантів та низка організаційних і інформаційних проблем, що ускладнюють ефективне правове регулювання цієї сфери.

Наукові завдання передбачають аналіз та систематизацію чинних нормативних актів, оцінювання ефективності наявних механізмів правового захисту та розроблення пропозицій щодо їхнього удосконалення. Практичні завдання спрямовані на забезпечення належного правового захисту громадян України за кордоном, створення умов для легалізації їхньої праці, зокрема підтримку соціальної стабільності як в Україні, так і за її межами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної наукової літератури засвідчує, що проблема регулювання праці громадян України за кордоном привертає значну увагу дослідників як у контексті економічних трансформацій, так і з огляду соціально-правового забезпечення. З. Кобеля, С. Тодорюк, К. Сторцун [1] розглядають трудову міграцію в умовах ринкової трансформації економіки України, наголошуючи на її впливі на ринок праці та структурні зміни в економіці. М. Шкурат, А. Бартош, А. Щербата [2] досліджують вплив міжнародної трудової міграції на соціально-економічний

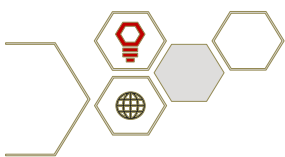

розвиток України, підкреслюючи як позитивні ефекти у вигляді валютних надходжень, так і ризики відтоку кваліфікованої робочої сили. П. Іжевський, І. Кравець [3] аналізують вплив міжнародної трудової міграції на внутрішній ринок праці, акцентуючи на проблемах працевлаштування та дисбалансі робочої сили, але залишають поза увагою питання захисту прав громадян за кордоном. О. Крук [4], Н. Міценко, Х. Кузьма [5] підкреслюють соціальні та економічні виклики трудової міграції разом з проблемами соціального захисту та інтеграції мігрантів після повернення. Н. Якімова, С. Шадріна [6] пропонують напрями регулювання зовнішньої трудової міграції, проте їхні рекомендації не враховують нові геополітичні реалії та зміни, викликані повномасштабним вторгненням. Л. Чернобай, Т. Ясінська, О. Кузів [7] досліджують взаємозв'язок між українським ринком праці та ринками інших країн у контексті сталого розвитку, зосереджуючись переважно на економічних і демографічних аспектах. О. Малиновська [8] аналізує політико-правові аспекти працевлаштування іноземних трудових мігрантів в Україні, що уможливлює порівняння з правовими практиками щодо українців за кордоном, але не дає повної картини міжнародно-правової взаємодії. О. Павлова [9] вивчає соціально-економічні наслідки трудової міграції в умовах воєнного стану, зокрема вплив вимушеної міграції на внутрішній та зовнішній ринки праці. В. Гончарук, Н. Голота, В. Рябоконт (V. Honcharuk, N. Holota, V. Riabokon) [10] розглядають правові аспекти смартконтрактів у контексті сталого розвитку. Вони підкреслюють як переваги, так і ризики цифрових угод, зокрема проблему анонімності учасників та правової ідентифікації. Подібні механізми можуть бути використані для укладання трудових контрактів із мігрантами, що потребує належного правового забезпечення та гармонізації з цивільним і трудовим законодавством України. Комплексне дослідження політичних та правових аспектів трудової міграції було проведене колективом авторів (А. Boyko et al.) [11]. У праці розглянуто сутність міграції, її процеси під впливом різних факторів, виділено різні

варіанти класифікації цього явища. Проаналізовано загальні тенденції міграційних процесів у світі та Україні, запропоновані варіанти вдосконалення вітчизняного міграційного законодавства з урахуванням європейського досвіду та вектору розвитку в майбутньому. Разом із цим посилюється адаптація трудового законодавства України до норм та стандартів ЄС. Водночас, як акцентують С. Омелянчик, А. Тимченко, С. Писаренко, на практиці цей процес відбувається нерівномірно, супроводжуючись суперечностями, правовими колізіями та труднощами в упровадженні європейських стандартів у національну правову систему [12]. Б. Андерсон, Ф. Поешел, М. Рухс (B. Anderson, F. Poeschel, M. Ruhs) [13] розглядають трансформацію практик трудової міграції в умовах пандемії COVID-19, акцентуючи на важливості мігрантів для забезпечення «системної стійкості» економік. Автори наголошують, що саме трудові мігранти були основною категорією у сфері «essential work» – життєво важливої роботи, що є значущим для розуміння сучасного глобального контексту міграційної політики та потреби у посиленні захисту прав мігрантів. Потенційна міграція у механізмі регулювання ринку праці схарактеризована О. Риндзяк та О. Різним (O. Ryndzak, O. Risny) [14]. Дослідники застосовують кількісні методи та моделі, щоб визначити міграцію як чинник впливу на ринок праці, що є важливим з огляду на емпіричну базу та можливість використання статистичного моделювання для аналізу зовнішньої трудової міграції українців. На сьогоднішній день громадяни України, які тимчасово або на постійній основі мігрували в інші країни, досить часто продовжують працювати в дистанційному форматі. Питання дистанційної зайнятості та захисту трудових прав таких працівників, окремо досліджено в праці О. Аліменка, С. Омелянчика [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, у науковому дискурсі залишаються нерозв'язаними кілька основних питань: відсутнє комплексне оцінювання

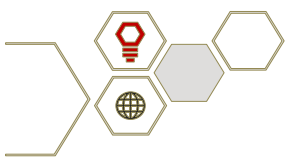
взаємодії міжнародно-правових та національних механізмів регулювання трудової міграції; недостатньо опрацьовані питання ефективності двосторонніх і багатосторонніх угод України у сфері трудової міграції; обмежена увага приділяється правовій освіті та інформаційному забезпеченню мігрантів; не розкрито проблеми інституційної спроможності державних органів у сфері захисту прав громадян, які працюють за кордоном.

Таким чином, ця стаття має на меті заповнити зазначені прогалини шляхом поєднання правового, інституційного та практичного аналізу регулювання праці громадян України за кордоном з акцентом на узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами та вдосконалення механізмів міждержавної співпраці.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою статті є всебічний аналіз чинного міжнародно-правового та національного регулювання праці громадян України за кордоном з метою виявлення проблемних аспектів, оцінювання ефективності наявних правових механізмів і розроблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення.

Для досягнення поставленої мети дослідження розв'язуються такі завдання:

1. Проаналізувати основні міжнародні документи та конвенції, що регулюють трудову міграцію та права міграційних працівників.
2. Дослідити нормативно-правову базу України у сфері працевлаштування громадян за кордоном, зокрема законодавчі акти та підзаконні нормативні документи.
3. Виявити основні проблеми та виклики у практичному застосуванні правового регулювання праці українських громадян за кордоном.
4. Розробити рекомендації щодо вдосконалення міжнародно-правового і національного регулювання з урахуванням сучасних тенденцій і викликів у сфері трудової міграції.

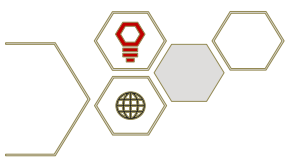

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародно-правове регулювання праці мігрантів є системою норм і принципів міжнародного права, що спрямовані на забезпечення захисту прав і свобод осіб, які здійснюють трудову діяльність за межами своєї держави громадянства. Це регулювання охоплює широкий спектр правових відносин, пов'язаних з працевлаштуванням, умовами праці, соціальним захистом, охороною здоров'я, запобіганням дискримінації та експлуатації мігрантів.

Поняття міжнародно-правового регулювання праці мігрантів ґрунтується на ідеї універсальності трудових прав, що визнаються і гарантуються міжнародною спільнотою. Воно охоплює як загальні принципи захисту трудових прав, так і спеціалізовані норми, що відповідають особливостям міграційних процесів і забезпечують гармонізацію правил між державами. Основна мета цього регулювання полягає у створенні сприятливих умов для законної та безпечної трудової міграції, захисті трудових мігрантів від порушень прав та забезпеченні рівних можливостей у трудовій діяльності [16].

Важливим аспектом такого регулювання є дотримання балансу між суверенітетом держави у встановленні власних правил працевлаштування та міжнародними зобов'язаннями, взятими країною у межах різних міжнародних договорів і конвенцій.

Серед основних міжнародних документів, що формують правову основу регулювання праці мігрантів, перш за все варто виокремити конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці (МОП). Конвенція про працівників-мігрантів [17] закладає базові стандарти, спрямовані на забезпечення рівності прав і умов праці для всіх працівників та боротьбу з нелегальною міграцією. Зокрема, вона передбачає недискримінацію за національною ознакою, рівність у доступі до працевлаштування, оплаті праці та соціальному захисті.

Пізніша Конвенція про зловживання в галузі міграції й про забезпечення працівникам-мігрантам рівних можливостей і рівного ставлення [18] детальніше розглядає соціальні, економічні та правові аспекти трудової міграції, охоплюючи гарантії охорони здоров'я, освіти дітей мігрантів, сімейних прав і умов проживання. Ця конвенція акцентує на комплексному захисті мігрантів, враховуючи їхню соціальну інтеграцію та запобігання експлуатації.

Окрім конвенцій МОП, міжнародно-правове регулювання праці мігрантів містить норми, закріплені в універсальному акті (Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [19]), що проголошує право кожної людини на працю, справедливі та сприятливі умови праці, захист від безробіття та рівні можливості на ринку праці. Цей документ визначає загальні стандарти, що є орієнтиром для держав у формуванні власних політик.

Значущими у регулюванні правового статусу трудових мігрантів є двосторонні та багатосторонні угоди між країнами, що регулюють специфічні умови працевлаштування, соціального захисту та оподаткування трудових мігрантів. Ці угоди дають змогу адаптувати міжнародні стандарти до конкретних економічних, соціальних і правових умов, створюючи механізми співпраці між державами, спрямовані на легалізацію праці та захист прав громадян [20].

Міжнародне право у сфері праці мігрантів ґрунтується на низці фундаментальних принципів і стандартів, що забезпечують захист трудових прав осіб, які здійснюють трудову діяльність за межами своєї країни. Ці принципи покликані гарантувати рівність, недискримінацію, гідні умови праці та соціальний захист, зокрема сприяти інтеграції мігрантів у суспільство країни перебування (рис. 1).

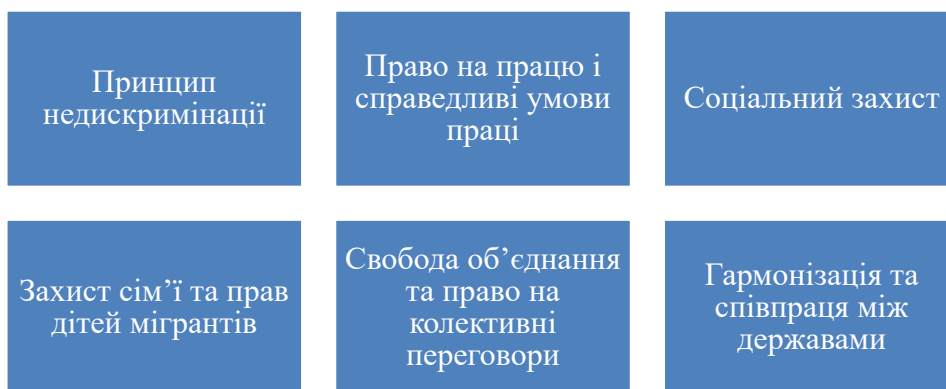
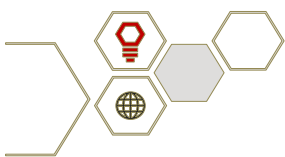

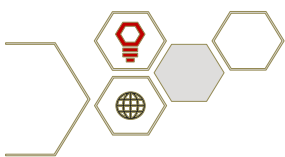
Рис. 1. Принципи, що забезпечують захист трудових прав осіб, які здійснюють трудову діяльність за межами своєї країни

Джерело: створено авторами на основі [17; 18; 19]

Національне законодавство України щодо регулювання праці громадян за кордоном є важливим складником правової системи держави, спрямованим на гарантування законності, безпеки та захисту прав громадян. Ця правова база охоплює комплекс нормативних актів, що регулюють порядок працевлаштування, умови роботи, соціальний захист та взаємодію з іноземними державами у сфері трудової міграції. Основні нормативні документи, що визначають регулювання праці за кордоном, охоплюють Закон України «Про зайнятість населення» [21], що регламентує загальні практики організації працевлаштування громадян, зокрема створення механізмів сприяння офіційному працевлаштуванню за межами України. Крім того, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [22] окреслює порядок перебування та працевлаштування іноземців в Україні та містить положення, що прямо чи опосередковано впливають на регулювання трудової міграції українців.

Підзаконні акти та нормативні документи, видані Кабінетом Міністрів України та відповідними міністерствами, деталізують процеси оформлення дозволів на виїзд для роботи, умови соціального страхування та оподаткування доходів громадян, які працюють за межами країни.

Важливим компонентом реалізації законодавства у цій сфері є діяльність державних інституцій, серед яких провідну роль відіграє Державна служба

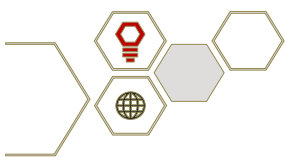

зайнятості України, яка здійснює функції щодо інформування громадян про офіційні вакансії за кордоном, сприяє легальному працевлаштуванню через офіційні канали, організовує професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації осіб, які планують виїзд на роботу за межі України. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері трудової міграції, розроблення нормативно-правових актів та координацію співпраці з міжнародними організаціями та іноземними партнерами. Міністерство закордонних справ та консульські служби є основними інституціями у наданні правової допомоги, підтримці та захисті інтересів українських громадян за межами країни, зокрема у випадках порушення трудових прав, та забезпечують правову консультацію щодо легалізації праці й дотримання законодавства країн перебування.

Система легалізації праці українських трудових мігрантів передбачає обов'язкове оформлення трудових договорів через офіційні агентства, що мають державну ліцензію на міжнародне працевлаштування. Цей механізм є гарантією законності праці та захистом від ризиків нелегального працевлаштування та експлуатації.

Ще одним важливим напрямом є соціальний захист трудових мігрантів, що реалізується через систему соціального страхування, що охоплює медичне обслуговування, пенсійні накопичення, страхування від безробіття та інші соціальні гарантії. Водночас цей захист значною мірою забезпечується через двосторонні угоди України з іншими державами у сфері соціального забезпечення, що регулюють питання взаємного визнання страхових періодів, пенсійних виплат та інших соціальних послуг.

Державний контроль і моніторинг суб'єктів, що здійснюють міжнародне працевлаштування, та профілактичні заходи спрямовані на запобігання нелегальній трудовій міграції та експлуатації громадян. Для цього організовуються інформаційні кампанії, налагоджується співпраця з

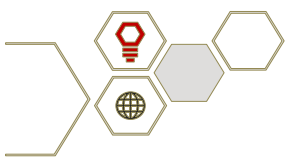

правоохоронними органами й міжнародними партнерами, впроваджуються заходи щодо підвищення правової обізнаності населення.

У контексті трудової міграції все частіше застосовуються цифрові інструменти, зокрема смартконтракти, для оформлення трудових відносин із громадянами України, які працюють дистанційно за кордоном. Смартконтракти, структуровані в коді та засновані на транзакціях, що виконуються в Інтернеті, часто передбачають анонімність учасників завдяки використанню зашифрованих даних. Хоча це підвищує ефективність та конфіденційність транзакцій, це створює ризики, зокрема щодо визначення правоздатності учасників, що суперечить українському цивільному праву. Крім того, анонімність ускладнює судовий захист, оскільки учасники можуть не знати особу контрагента [11]. У випадку трудових мігрантів така анонімність може призвести до ускладнень у захисті їхніх прав, особливо коли роботодавець знаходиться за кордоном, а ідентифікація сторін та юрисдикційне врегулювання стають проблематичними. Це вимагає адаптації міжнародно-правових та національних норм для врахування специфіки цифрових трудових угод.

Події останніх років значно посилили міграційні процеси як в середині країни, так і поза її межами. Наприкінці 2024 року під тимчасовим захистом у країнах ЄС+ перебувало близько 4,4 млн українців; найбільше – у Німеччині (~1,2 млн) та Польщі (~1 млн) [23], що суттєво вплинуло на ринки праці й соціальну політику держав-реципієнтів. За оцінками МОМ/Світового банку грошові перекази в Україну у 2023 р. становили \$18,2 млрд, що є одним з основних стабілізаторів для домогосподарств [24].

Важливе місце у регулюванні трудової міграції посідають двосторонні та багатосторонні угоди між країнами, що визначають умови працевлаштування, соціального захисту та оподаткування трудових мігрантів. Українські громадяни мають різні правові режими доступу до ринку праці в державах ЄС, що зумовлює відмінності у реалізації їхніх трудових прав. Так,

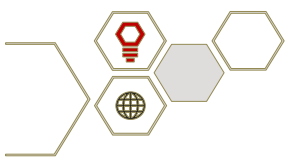

у Польщі відповідно до спеціального закону від 12 березня 2022 року працевлаштування громадян України є можливим без отримання «дозволів на працю», а тільки на підставі повідомлення роботодавця через електронний портал praca.gov.pl. Це суттєво зменшило перешкоди входу на ринок праці та дало можливість українцям швидко інтегруватися. Важливим аспектом є й угоди Польщі про соціальне забезпечення з низкою держав, що сприяють зарахуванню страхових періодів та здійсненню експорту пенсійних виплат, що у практиці ZUS забезпечує координацію пенсійних прав при транскордонній зайнятості [25; 26].

У Чехії діє спеціальний закон «Lex Ukraine», що прирівнює осіб із тимчасовим захистом до постійних резидентів у питаннях працевлаштування, забезпечуючи вільний доступ на ринок праці без необхідності отримання дозволу. Подовження дії статусу тимчасового захисту прямо гарантує законне працевлаштування без додаткових бюрократичних процедур [27; 28].

Зокрема, у Німеччині бенефіціари тимчасового захисту мають право працювати, проте це підтверджується відміткою у відповідному документі. З 2024 року країна запровадила систему Chancenkarte, що передбачає бальне оцінювання кваліфікацій, досвіду та мовних навичок, спрощуючи доступ фахівців до ринку праці за реформованим Законом про імміграцію кваліфікованих працівників. Водночас двостороння угода між Україною та Німеччиною про соціальне забезпечення підписана, але поки не набрала чинності, що зумовлює застосування національних норм і права ЄС у питаннях пенсійної координації [29; 30].

Іспанія станом на лютий 2025 року надала понад 236,5 тис. рішень про тимчасовий захист українцям, які автоматично отримали право на працю та доступ до соціальних послуг. Офіційна статистика фіксує понад 326 тис. українців з чинними документами на проживання, що підтверджує значний рівень інтеграції у місцеві громади [31; 32].

В Італії працевлаштування українців у межах тимчасового захисту дозволено поряд із квотною системою «*decreto flussi*» для працівників із-за меж ЄС. У 2024–2025 роках країна продовжила їхню дію тимчасового захисту та уможливила їхню конвертацію у класичні робочі дозволи. Водночас зберігається квотний принцип сезонної та несезонної зайнятості, причому кількість квот зростає до 2025 року [33; 34].

Таким чином, польська та чеська моделі забезпечують найшвидший і найлегший доступ до ринку праці з мінімальними формальностями. У Німеччині легалізація працевлаштування більш бюрократизована, проте діють додаткові програми для залучення висококваліфікованих кадрів. Іспанія забезпечує високий рівень соціальних гарантій та стабільності статусу, тоді як Італія поєднує гнучкість тимчасового захисту з квотними обмеженнями на довгострокове працевлаштування. У соціальній сфері забезпечення прав відбувається на підставі двосторонніх угод, адже повна координація пенсійних прав досі не реалізована з усіма країнами, де працюють українці. Для України важливим завданням залишається завершення ратифікації угод з основними державами-реципієнтами та активне використання мережі угод про уникнення подвійного оподаткування (наразі діє понад сімдесят), що дає змогу зменшувати податкові ризики для мігрантів.

У процесі реалізації правового регулювання праці громадян України за кордоном виникає низка практичних проблем та викликів, що значно ускладнюють ефективне забезпечення законності, захисту прав мігрантів та їхнього соціального добробуту. Нижче наведено систематизований огляд основних проблемних аспектів, що потребують уваги як з боку законодавців, так і державних інституцій, та можливі шляхи їхнього розв'язання для покращення ситуації в цій сфері (табл. 1).

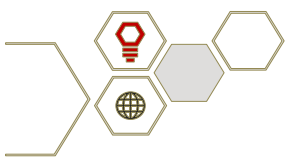
Таблиця 1

Проблеми та виклики у регулюванні праці громадян України за кордоном

Практична проблема / виклик	Опис	Наслідки / вплив
Нелегальна трудова міграція	Відсутність офіційних дозволів або оформлення праці	Втрата соціальних гарантій, ризик експлуатації
Недостатня правова обізнаність мігрантів	Недостатня інформація про права, умови праці та механізми захисту	Висока вразливість до порушень трудових прав
Відсутність координації між державними органами	Розрізненість функцій та інформаційних потоків	Неузгодженість дій, зниження ефективності захисту
Складність оформлення дозвільних документів	Бюрократичні перепони, затримки у видачі віз та дозволів	Затримки у працевлаштуванні, збільшення нелегальної праці
Відсутність ефективного контролю за агентствами з працевлаштування	Легалізація сумнівних посередників	Ризик шахрайства та нелегальної праці
Недостатній соціальний захист за кордоном	Обмежений доступ до медичного страхування, пенсійних виплат	Соціальна вразливість трудових мігрантів
Порушення трудових прав	Випадки експлуатації, неповної оплати, надмірних робочих годин	Погіршення умов життя, правові конфлікти

Джерело: створено авторами

Аналіз наведених даних свідчить, що основними перешкодами у сфері правового регулювання праці українських громадян за кордоном залишаються недосконалість нормативно-правової бази, слабкий контроль за дотриманням трудових прав, недостатня координація між державними органами України та країнами-реципієнтами робочої сили, зокрема низька правова обізнаність працівників. Сукупність цих чинників призводить до підвищеного ризику трудової експлуатації, нелегальної зайнятості та обмеженого доступу до соціальних гарантій. Подолання цих викликів потребує комплексної практики, що охоплюватиме удосконалення законодавства, запровадження дієвих механізмів міжнародного співробітництва, розвиток інформаційно-

консультаційної підтримки трудових мігрантів та посилення превентивних заходів проти порушень трудових прав.

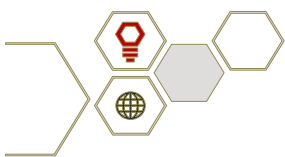
Вдосконалення правового регулювання праці громадян України за кордоном має відбуватися на міжнародному, національному та інституційному рівнях. Передусім важливим є поглиблення міжнародного співробітництва шляхом укладення нових двосторонніх та багатосторонніх угод з країнами призначення трудових мігрантів, зокрема повноцінна імплементація стандартів та конвенцій МОП у національне законодавство. Це створить надійніші гарантії дотримання трудових прав українців за кордоном та сприятиме гармонізації норм з міжнародними вимогами.

Розвиток національної законодавчої бази у сфері трудової міграції передбачає створення цілісної та узгодженої системи правових норм, що регулюють виїзд, перебування та повернення трудових мігрантів, особливо запровадження механізмів захисту від експлуатації, дискримінації та порушення трудових прав.

Не менш важливим є підвищення ефективності державних інституцій, відповідальних за реалізацію політики у сфері трудової міграції та покращення координації між різними відомствами та органами влади. Це забезпечить швидке реагування на проблеми, з якими стикаються громадяни України за кордоном, та оперативне надання необхідної допомоги.

Окремої уваги потребує розвиток інформаційної підтримки та правової освіти мігрантів: створення доступних консультаційних послуг, проведення інформаційних кампаній щодо прав та обов'язків працівників за кордоном та підготовку українців до умов праці та життя в іншій країні. Така практика сприятиме підвищенню рівня правової обізнаності трудових мігрантів, що є важливою передумовою для захисту їхніх інтересів і прав у міжнародному трудовому середовищі.

Висновки. Узагальнюючи результати цього дослідження, зазначено, що ефективне правове регулювання у сфері трудової міграції є складним і

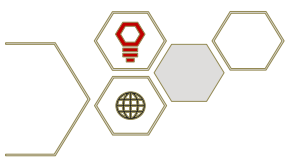

багаторівневим процесом, що вимагає системної взаємодії між національними та міжнародними інституціями. Визначальним чинником є гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема нормами МОП, універсальними та регіональними правозахисними документами, положеннями двосторонніх та багатосторонніх угод про трудову діяльність. Така гармонізація має супроводжуватися розробленням дієвих інструментів впровадження, моніторингу та контролю за їхнім виконанням, що забезпечить реальне, а не декларативне дотримання прав трудових мігрантів.

Отримані результати підтверджують, що сучасна нормативно-правова база України, хоча й закладає основу для регулювання трудової міграції, залишається фрагментарною та потребує подальшого розвитку. Особливу увагу слід звернути на чітке закріплення гарантій рівності у працевлаштуванні, недискримінації, доступу до соціального забезпечення та правової допомоги, зокрема створення прозорих і доступних процедур захисту від експлуатації та порушень трудових прав. Водночас з удосконаленням законодавства необхідним є підвищення інституційної спроможності органів влади, разом з Державною службою зайнятості, Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності, консульськими установами, що мають забезпечувати оперативне реагування на проблеми, з якими стикаються громадяни України за кордоном.

Важливим напрямом розвитку є системне інформаційне забезпечення та правова просвіта трудових мігрантів. Доступ до правдивої, актуальної та зрозумілої інформації про умови працевлаштування, права та механізми їхнього захисту є значущими для зниження ризиків нелегальної роботи, шахрайства та трудової експлуатації.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з глибоким аналізом міжнародного досвіду регулювання трудової міграції, вивченням ефективності вже дійсних міжнародних угод та напрацюванням адаптованих

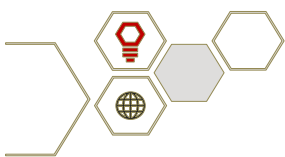

до українських умов моделей, що можуть бути впроваджені як на законодавчому, так і на адміністративному рівні.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання сформульованих рекомендацій органами державної влади, профспілковими об'єднаннями, роботодавцями та громадськими організаціями з метою створення безпечного, прозорого та ефективного механізму захисту прав українських трудових мігрантів і формування умов для легальної та гідної праці за кордоном, що в довгостроковій перспективі сприятиме як підвищенню рівня життя громадян, так і економічному розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Кобеля З. І., Тодорюк С. І., Сторцун К. М. Трудова міграція на сучасному етапі ринкової трансформації економіки України. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 132–136. DOI: [https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.132](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.13210.32702/2306-6806.2021.4.132).
2. Шкурат М. Є., Щербата А. В. Вплив міжнародної трудової міграції на соціально-економічний розвиток України. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 89, № 4. С. 202–209. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.202.
3. Іжевський П., Кравець І. Міжнародна трудова міграція робочої сили та її вплив на внутрішній ринок праці України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-12>.
4. Крук О. В. Міжнародна трудова міграція та її виклики для України. *Теорія та практика державного управління та місцевого самоврядування*. 2020. № 1. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.16>.
5. Міценко Н. Г., Кузьма Х. В. Трудова міграція: детермінанти, соціальні та економічні наслідки. *Herald of lviv university of trade and economics economic sciences*. 2020. № 61. С. 35–42. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-05>.

6. Якимова Н., Шадріна С. Напрями регулювання зовнішньої трудової міграції в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-50>.

7. Чернобай Л. І., Ясінська Т. В., Кузів О. П. Дослідження ринку праці в Україні та країнах-реципієнтах українських трудових мігрантів у контексті сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. № 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-36-29>.

8. Малиновська О. Працевлаштування трудових мігрантів з-за кордону в Україні: політико-правовий аспект. *Стратегічна панорама*. 2024. № 1. С. 30–41. DOI: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2024.03>.

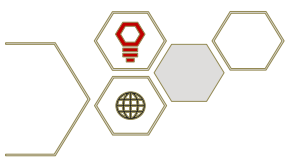
9. Павлова О. Соціально-економічні наслідки трудової міграції українців в умовах війни. *Економічний простір*. 2025. № 202. С. 216–222. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.202.216-222>.

10. Honcharuk V., Holota N., Riabokon V. Legal aspects of smart contracts in sustainable development: global challenges. *World conference on future innovations and sustainable solutions* : proc. Futurity Research Publishing. 2024. Vol. 1. URL: <https://futurity-proceedings.com/index.php/home/article/view/72> (дата звернення: 11.06.2025).

11. Boyko A., Vlasova G., Omel'yanchyk S., Bondar O., Moroz D., Karpenko R. Political and legal aspects of regulating transnational labour migration. *International Journal of Advanced Research in Engineering and Technology*. 2020. Vol. 11, № 5. P. 153-163 DOI: 10.34218/IJARET.11.5.2020.0017.

12. Омелянчик С. В., Тимченко А. М., Писаренко С. Ю. Гармонізація актів ЄС у сфері праці та трудового законодавства України *Національні інтереси України*. № 7 (12). С. 399-414. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-7\(12\)-399-414](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-7(12)-399-414).

14. Ryndzak O., Risny O. Potential migration investigation in the mechanism of labor market regulation. *Research in World Economy*. 2020. Vol. 11, № 3. P. 80-91. DOI: <https://doi.org/10.5430/rwe.v11n3p80>.

15. Аліменко О. Р., Омелянчик С. В. Правові механізми захисту трудових прав працівників при дистанційній зайнятості. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15212031>.

16. Guidance on bilateral labour migration agreements. 2022. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@migrant/documents/publication/wcms_837529.pdf (дата звернення: 11.06.2025)

17. Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) № 97: Конвенція Міжнародної організації праці від 01.07.1949 № 97 : станом на 24.06.1975 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159#Text (дата звернення: 11.06.2025).

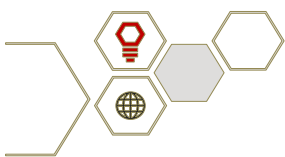
18. Конвенція про зловживання в галузі міграції і про забезпечення працівникам-мігрантам рівних можливостей і рівного ставлення № 143: Конвенція Міжнародної організації праці від 24.06.1975 № 143. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_163#Text (дата звернення: 11.06.2025).

19. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Пакт ООН від 16.12.1966: станом на 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 11.06.2025).

20. ILO strategy on extending social protection to migrant workers, refugees, and their families. 2025. URL: <https://www.ilo.org/sites/default/files/2025-03/Strategy20250314.pdf> (дата звернення: 11.06.2025).

21. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI : станом на 02.05.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 11.06.2025).

22. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI : станом на 05.08.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 11.06.2025).

23. Box 6: Temporary protection for displaced persons from Ukraine. URL: https://euaa.europa.eu/asylum-report-2025/box-6-temporary-protection-displaced-persons-ukraine?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.06.2025).

24. European Law. URL: https://www.deutscherntenversicherung.de/DRV/EN/International/international_index.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.06.2025).

25. Працевлаштування українців у Польщі: доступ до ринку праці та соціальний захист. *Ukraine IOM*. URL: <https://ukraine.iom.int> (дата звернення: 11.06.2025).

26. Informacja dla obywateli Ukrainy o zasadach podejmowania pracy w Polsce. *Gov.pl*. URL: <https://www.gov.pl> (дата звернення: 11.06.2025).

27. Daňové aktuality: Zaměstnávání uprchlíků z Ukrajiny v Česku (Lex Ukraine). *KPMG*. URL: <https://home.kpmg/cz/> (дата звернення: 11.06.2025).

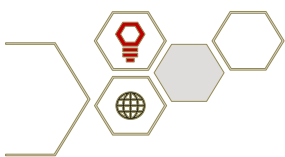
28. Employment rights of beneficiaries of temporary protection. *European Labour Authority (ELA)*. URL: <https://www.ela.europa.eu> (дата звернення: 11.06.2025).

29. Temporary protection for people fleeing war in Ukraine. *European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 11.06.2025).

30. Operational data portal: Ukraine refugee situation – Germany. *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org> (дата звернення: 11.06.2025).

31. El Gobierno concede 236.500 protecciones temporales a personas procedentes de Ucrania. *La Moncloa*. URL: <https://www.lamoncloa.gob.es> (дата звернення: 11.06.2025).

32. Estadísticas de protección temporal para ciudadanos de Ucrania. *Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones*. URL: <https://www.inclusion.gob.es> (дата звернення: 11.06.2025).

33. Italy work permits and Decreto Flussi 2024–2025. *Mazzeschi*. URL: <https://www.mazzeschi.it> (дата звернення: 11.06.2025).

34. Conversion of temporary protection permits into work permits in Italy *Arletti Partners*. URL: <https://www.arlettipartners.com> (дата звернення: 11.06.2025).